

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

Tidning utgiven av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

MOTTO: Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss.

VII. ÅRG.

STOCKHOLM, 1 APRIL 1918

N:r 7.

Fullmaktsröstningen.

I 1912 års kgl. proposition om politisk rösträtt för kvinnor framhöll justitieministern den svårighet, som i många fall kunde inträffa för äkta makar, att båda personligen inställa sig vid valtillfällena för att avgiva sina röster, särskilt då hustrun genom vård av hushåll och små barn vore hindrad att under längre tid vara borta från hemmet. Det antogs att denna svårighet skulle visa sig störst på landsbygden och i en del större städer där avståndet till vallokalen kunde vara rätt stort, och i det hela ansåg justitieministern att härav flytande olägenheter voro så betydande, att det vore av behovet påkallat att söka genom någon särskild undantagsbestämmelse avhjälpa dem. Denna undantagsbestämmelse borde innefatta rätt för äkta makar att rösta med varandras fullmakt, och det ansågs att på denna väg jämväl en del av de svårigheter kunde avlägsnas, som nu vidlåder sjömäns, fiskares och några andra yrkeskategoriers rösträttsutövning. Propositionen framlade dock intet förslag härutinnan utan ställde i utsikt en särskild proposition härom längre fram under riksdagssessionen. Propositionen föll emellertid, innan denna särskilda proposition hade hunnit framläggas.

I 1914 och 1917 års liberala partimotioner upptogs emellertid tanken om rätt för äkta makar att rösta med varandras fullmakt, och i enlighet härmed föreslogs, att riksdagsordningens § 24 skulle få följande lydelse:

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer, dock att vid val av ledamöter i Andra kammaren rösträtt på grund av fullmakt må utövas av röstberättigad gift man för hans hustru och av röstberättigad hustru för hennes man. Sådan fullmakt skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd eller ock av honom underskriven och med två vittens underskrift bestyrkt.

Som bekant har detta års kgl. proposition icke medtagit denna fullmaktsröstning för äkta makar, icke därför att justitieministern icke i år lika mycket som förut behjärtat ovan nämnda svårigheter för en del gifta kvinnor att personligen avgiva sina röster, utan emedan det i år fanns utsikt att få hela frågan om vissa kategorier av medborgares rösträttsutövning på annat sätt än genom personlig inställelse löst i ett sammanhang. Professor Ernberg i Lund, som 1913 erhöi i uppdrag att utreda denna fråga, har nämligen numera avlämnat sitt betänkande, och

Det ligger en väldig, fostrande makt i striden för en idé. Det släkte, som röjer och odlar, är ett annat än det, som endast skördar. Den heliga hänförelse, den sega vilja, som betecknat föregångarna, kan man ej vänta hos efterföljarna. Det vore därför mycket olyckligt, om det släktled av kvinnor, vilkas andliga muskler blivit stärkta genom röjarmödan, icke skulle bli det första att inträda i vårt lands politiska liv.

ELLEN KEY.

justitieministern ansåg sig kunna lova att åtminstone inom valperiodens slut framkomma med proposition angående lösning av samtliga dessa frågor, varför han ansåg det olämpligt att nu plocka ut en särskild detalj. Skulle det av ett eller annat skäl icke lyckas att få förslaget till denna samlade nya lagstiftning färdigt innan periodens slut, så lovar han att framlägga ett speciellt tilläggförslag angående utövningen av äkta makars rösträtt.

Inom riksdagen ha emellertid betänkligheter yppat sig mot detta uppskov. Man vill ha frågan om kvinnorösträtten löst i samband med frågan om äkta makars rösträttsutövning, och man bryr sig icke så mycket om, ifall sedan lösningen av frågan om sjömäns och fiskares röstande utan personlig inställelse skulle göra det lämpligt att flytta specialbestämmelsen om äkta makars röstning över till den nya lagen. Motion i ämnet har därför väckts av hr Aug. Ljunggren m. fl. av samma innehåll som i 1914 och 1917 års partimotioner.

De olika tendenser, som här framkommit och det uppskov med rösträttsfrågans behandling, som härigenom nödvändiggjorts, ha emellertid skapat ett osökt tillfälle att närmare reflektera över de olika möjligheter till lösning, som kunna föreligga.

Det förslag om ömsesidig rätt för äkta makar att rösta med varandras fullmakt, som varit det enda vi hittills haft att laborera med, har två obestridda fördelar. Den ena är att begränsningen är enkel och lätt definierbar. Det möter ingen svårighet för en valförrättare att kontrollera, att den person som möter med en sådan fullmakt verkligen är gift med den som underskriftat fullmakten. Den andra fördelen är av negativ art: ett så begränsat fullmaktsätt tillåter intet fullmaktsfiske.

Denna senare fördel, som förefaller mycket väsentlig för var och en, som

sett det förskräckliga ofog som bedrivs med fullmaktsfiske vid samtliga kommunala val, har emellertid en avigsida av rätt betänklig natur. De som vid de kommunala valen önska utöva sin rösträtt genom fullmakt förutsätts, eller ha åtminstone alltid möjligheten, att lämna sin fullmakt till en person, som de på förhand kunna förvissa sig om ämnar rösta på samma sätt som de själva ämnat; vid här ifrågavarande fullmaktsröstning har man däremot ingen valfrihet med avseende på sin representant. Ifall man och hustru alltså ha olika politisk åskådning, uppstår en konflikt, som knappast kan lösas på annat sätt än att båda få lov att personligen inställa sig vid valtillfället. M. a. o. den fullmaktsröstning, som är så begränsad, att allt fullmaktsfiske undvikes, offerar i stället, eller kan komma att offra valfriheten och valhemligheten.

Detta är nog just för kvinnornas del en mera betänklig sak än det vid första ögonkastet kan se ut. Det gäller här en stor, alldeles ny och oprövd valmanskår, och det kan säkerligen innebära åtskillig risk, ifall valsättet så ordnas, att det får utseende av, att den politiska rösträtten är en sorts familjetillgång, som i likhet med familjens övriga tillgångar kommer att förvaltas av mannen. Meningen med kvinnorösträtten är ingalunda att ge alla gifta män två röster. Även om det förhåller sig så — och det är ganska sannolikt — att i nio fall av tio man och hustru rösta lika, så bör man därför icke förmena den hustru — eller den man för all del — som vill avgiva sin röst på ett annat parti än maken, att få göra detta även utan personlig inställelse på ett sådant sätt att hon — eller han — kan få rösta fritt och hemligt utan att behöva ställa till med en familjedispyt.

Vi ha inom L. K. P. R. något litet erfarenhet om att sådana divergenser mellan man och hustru kunna förekomma. Då vi under 1913 höllo på med den

stora namninsamlingen, vittnades det från en del namninsamlare, att det icke sällan hänt dem, mest på landsbygden, men någon gång även i städerna, att de påträffat både man och hustru och dryftat önskvärdheten av politisk rösträtt för kvinnor med båda; vid sådana tillfällen hade i allmänhet mannen fört ordet som motståndare och hustrun endast jamsat med honom; men då namninsamlaren gått i tanke att här var det hopplöst att få något namn på listan, kom vederbörande hustru springande, då de kommit utom synhåll från gården, och bad att få teckna sitt namn ändå. De män som äro så beskaffade, att deras hustru för husfridens skull icke vill yttra en från deras avvikande mening i deras närvaro, de kunna säkerligen också förutsättas helt enkelt tillägna sig sin hustrus rösträtt, ifall hon finge den med ovanstående rätt att utöva den genom fullmakt till mannen — till äventyrs utan att mannen kanske hade någon aning om att han härigenom övade tryck på hennes politiska övertygelse. Det motsatta fallet kan naturligtvis också tänkas; men det är ju ingalunda smakligare.

Då nu denna fråga skall upptagas till behandling igen med eller utan sammanhang med sjömäns, fiskares o. a:s rösträtt, så är det skäl att beakta även denna synpunkt. Rösträttens innersta mening är ju att de valberättigades verkliga åsikt om det politiska livets allmänna riktning skall ge utslag i valresultatet, och lagstiftningen har eljest med den yttersta noggrannhet vakat över att intet obehörigt tryck på de röstande skall kunna göra sig gällande. Det kan nog förtjäna ett närmare övervägande, om man icke jämväl då det gäller husmödrarnas rösträtt kan finna en utväg att tillförsäkra dem valfrihet och valhemlighet även då de äro förhindrade att själva infinna sig vid valtillfället.

I andra länder där det vid politiska val medgivits utövande av rösträtten utan personlig inställelse, har denna rätt vanligen begränsats antingen till vissa, bestämda yrkesutövare eller i allmänhet till dem som kunna förebära laga förfall, vilket begrepp då i vederbörande lagstiftning närmare definierats. Röstningssättet är härvidlag som oftast insändande av röstsedeln pr post, icke fullmaktsröstning. Det land, vars förhållanden härvidlag mest närma sig våra egna, är väl Norge. Här medges röstning genom insändande av röstsedel vid laga förfall, vilket i de delar, som särskilt ha intresse ur vår synpunkt, definierats på följande sätt:

Lovligt forfald har

a) de vælger, som icke kan möte på

Och då propositionen i motsats till reglementeringskommittén icke förordar ett sanitärt tvångsförfarande mot personer som anhållits eller varnats för lösdriveri, möjliggör den uppkomsten av den förtäckta, lagstadgade form av reglementering, som prof. Johansson i sin reservation uppvisat skulle bli följden av kommittéförslaget.

Genom den kgl. propositionens antagande skulle alltså reglementeringen bli definitivt avskaffad.

Det är som bekant endast i Stockholm, Göteborg och Norrköping som reglementeringen av prostitutionen f. n. tillämpas och icke ens i Stockholm uppgår de byråskrivna kvinnornas antal till någon särdeles hög siffra. Reglementeringsfrågans lösning är emellertid av vikt för hela landet.

Det måste för hela samhället vara ett berättigat och viktigt krav att icke ens en relativt få människogrupp inom detsamma får utsättas för en behandling om vilken det med rätta sagts att den är ägnad att skapa och vidmakthålla en parasklass inom samhället.

Och genom reglementeringens slopande bortfaller ett eljes oöverkomligt pedagogiskt-psykologiskt hinder för en välbehövlig omdaning av den allmänna uppfattningen av sexuella frågor, en omdaning som måste gå ut på den sexuella röhets avskaffande, ökad ansvarskänsla hos båda könen, men framför allt hos männen, och ett allmänt erkännande av kvinnokönetts betydelse för samhället med männen — allt detta i och för sig åtråvärda mål för en mot högre utveckling strävande mänsklighet och dessutom de säkraste garantierna mot de folkhälsan nu undergrävande köns-sjukdomarna.

Vi stå sålunda efter den kgl. propositionens antagande icke vid ett slutmål, men vid en början — en början av vägar, vilka vi kunna hoppas skola visa sig framkomliga för goda krafter.

Alma Sundquist.

Nya landvinningar.

Under fru Gurli Hertzman-Ericsons turné genom Östergötland bildades en förening i *Borenberg* med 40 medlemmar. Till styrelse valdes fru Lydia Larsson och fru Hilda Linkvist samt fröknarna Ebba Wennerlöf, Gerda Pettersson och Linnéa Öhrman. I *Skänninge* bildades en filial till Motala med fru Emmy Borgström som ordförande.

Kvinnorna och normalarbetsdagen.

Fredrika Bremer-Förbundet har hos regeringen hemställt att den kättna beredarens representanter för den kvinnliga sakkunskapen tillfälle att omedelbart inträda i det förberedande arbetet för lagstiftning rörande reglering av arbetstiden. En liknande framställning har ingetts av socialdemokratiska kvinnornas centralstyrelse och socialdemokratiska kvinnornas samorganisation, vilka till uppdragets erhållande förorda stadsfullmäktigen fröken Anna Johansson.

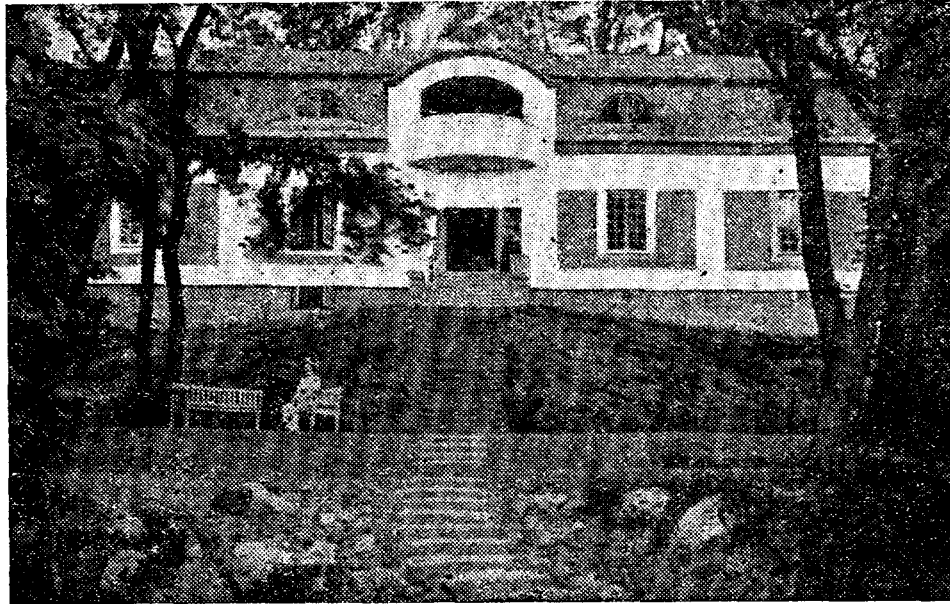
Barnavårdsundervisning för kvinnor.

Med anledning av motion av herr von Koch har Första kammarens första tillfälliga utskott föreslagit utredning angående statsåtgärder för utsträckt undervisning i barnavård för kvinnor samt om statsunderstöd åt barnavårdsanstalter och andra dylika företag.

Använd L. K. P. R:s

brevkort och agitationmärken.

Hos Ellen Key på Strand.

Marken är ännu hård och stelfrusen, men de första vildsvanarna ha sträckt över Vättern, och när isstyckena törna emot varandra, ljuder det i luften som klang av spröda klockor. Hela strandremsan är packad med ett bälte av drivis, men därbortom ligger Vättern med öppet vatten, så blått och djupt i färgen, att man först känner sig oviss om det är sjön eller blåa bergåsar, som torna sig mot horisonten. Naturen har slösat ymnigt med sina rikedomar på den plats, där Ellen Key byggt sin ålderdoms fasta borg och där hon, fjärran från dagsstridernas jäkt och oro, i kontemplation roar nått "de aftonsvala höjders topp, där jorden överskådas". Hon har berget och skogen bakom sig, sjöns skiftande, rörliga vatten, så långt ögat når, och kommer upp på backens krön, ser hon ut över hela den vida, bördiga Östgötabygden med gårdar och kyrkor strödda över sluttningarna och med minnen av urgammal odling och kultur. Jag såg icke Strand nattetid, men tänker mig, att det måste vara vackrast då, när stjärnhimlen välver sig över slätterna och vattnet, och strandens monumentala ekar teckna sina fasta konturer mot rymden.

Nu flödade marssolen i breda knippen genom de stora fönsteröppningarna och förstärkte det intryck av ljus och harmoni, som även under många dagar måste präglade detta hem, där linjer, former och färger, det bästa i det nya och pieteten för det förgångna sammansmälta till enhetlighet och skönhet. Men så som solen utanför förgyller upp naturen, så är det Ellen Keys egen personlighet, som ger de döda ting liv och innehåll. Det hem hon skapat blir ett samlat uttryck för hennes rika, varma ande. Den som sett Ellen Key i kretsen av vänner, på talarstolen eller i katedern, måste dock komma till den slutsatsen, att hennes rätta omgivning just är hemmets atmosfär, dess värme, dess trygghet och innerlighet.

Man känner sig lycklig över att ha fått tillbringa några timmar i hennes närhet, hon är som urkällan, från vilken kraft och hälsa strömmar till människorna, och det ha med åren kommit allt mer av profetisk visdom över Ellen Key. Där jag ser henne stå i dörren till sitt Strand, kraftig och obruten, som en av ekarna vid Vättern, förekommer hon mig som en bild av den gamla svenska ättmodern, i vars hägn kulturen växt och blommat och till vars ord generationer lyssnat med andakt och vördnad.

Tiden har icke varit blid mot Ellen Key. Människorna äro snara mot dera eller stena, när man icke väljer deras vägar och även redo att störta sina avgudar. En del av Ellen Keys storhet ligger i att hon sig oförfärrar sin

popularitet för det hon anser vara rätt, om också det såret måste träffa henne djupast, att den ungdom, som alltid stått hennes hjärta närmast, missförstått henne. Man må hysa vilka tankar man vill om Ellen Keys ståndpunkt till dagsfrågorna, kvar står dock alltid att den varit betingad av hennes sannings- och rättfärdighetskrav och som sådan värd av aktning. Ty högre kan människans värld komma än att vara trogen mot sig själv, och det idealet har Ellen Key aldrig svikit. Därför står hon på en ouppnåelig höjd, omgiven av den rena, klara luft, som från det vida vattnet, och den ljusa rymden böljar över Strand, och därför ljuder hennes stämman som en kristallklar ton över partipolitikkens smattrande trumpetstötter. Det finns hos Ellen Key samma ärlighetens och trofasthetens mod, som ledde Jeannette Rankin att i amerikanska senaten, i direkt motsats till vad som för kvinnorna var oportunt, framlägga sin trosbekännelse: "Jag älskar mitt land, men jag kan inte rösta för krig."

Modet och ärligheten måste bli kvinnornas andel i det politiska livet. Under vårt samspråk återkom Ellen Key flera gånger till kvinnornas politiska rösträtt. Hon hoppas mycket av kvinnorna, och måtte hon inte svikas. Hon hoppas att de i det politiska livet skola ingjuta en droppe av rättfärdighetens ande och bilda en motvikt till det kompromissande med sanning och rätt, som gör dagspolitiken till en vrångbild.

Från Ellen Key utstrålar icke blott modet och sanningen, utan också kärleken till människorna. Hon har nått de höjder, där dagssorlet tystnar och endast evigheten talar, och därför har hon kunnat skilja ut det väsentliga från det oväsentliga och bevarat sin tro på mänskligheten hel och obruten. Det kom så vackert som svar på förtvivlan över den uselhet som alltjämt är en beständsdel i själarna: "Betänk dock hur ringa väglängd vi tillryggalagt. Vad betyda några tusen år i utvecklingen?" Dessa ord öppnade perspektiver, som skymts av världskrigets skuggor, och de voro även nyckeln till den ljusa optimism, som in i ålderdomen bevarar Ellen Key så ungdomligt frisk och spänstig.

Vi behöva henne så som aldrig förr, vi behöva hennes visdom, hennes kärlek och hennes tro, och de som vilja nyttja hennes andes växt till en prydning i egna lustgårdar, må de minnas, att det ensamma trädet väljer sin plats på klippens krön. Vintrar snöa i dess hår, och vårens vindar susa i dess krona, men det växer uppåt mot stjärnorna och står obrutet under tidens stormar.

Gurli Hertzman-Ericson.

Socialdemokratiska vänstergruppens motion om kvinnorösträtt.

Hr Hage väckte den 13 mars å den socialdemokratiska vänstergruppens vägnar i Andra kammaren en motion med anledning av K. M:ts proposition angående rösträtt åt kvinnor.

Motionärerna vända sig mot förslaget att hustruns rösträtt göres beroende av mannens fullgörande av sin skattebetalning, och framhålla, att sådan sammankoppling ej förekommer inom den kommunala rösträttsområdet. Den erhåller nämligen en hustru, som uppförts med egen inkomst och erlagt sin skatt, kommunal rösträtt, även om mannen ej fullgjort sin skattebetalningsskyldighet. Regeringsförslaget, som så att säga uppställer dubbla rösträttsstreck för en gift kvinna, torde, framhålla motionärerna, strida mot de principer, efter vilka kvinnlig rösträtt givits i en del andra länder. Enär en sådan bestämmelse, som den i regeringens förslag ifrågasatta, måste vara oriktig även ur den synpunkten, att mannen och kvinnan måste anses var för sig vara som medborgare i staten betraktade, alltså på politiskt sätt två fullt fristående individer, vilkas åskådning och strävanden kunna vara helt och hållet olika och ej så sällan också äro det.

Motionärerna säga, att de ej kunna vara med om att stillatigande medverka till antagande av en politisk rösträttsreform, som visserligen giver överbord och medelklasser kvinnor rösträtt, men däremot utestänger kanske större delen av arbetarklassens kvinnor från denna rätt. De påpeka, att sådant utestängande av politisk rösträtt även sker för den kvinna, som har en supig och slarvig man, som ej fullgör sin skattebetalning. Alltså en sådan hustru, som, om hon vill hålla upp hemmet, måste arbeta alldeles särskilt tungt och i flesta fall utan att någon tacksamhet blir visad henne av samhället eller av mannen, en sådan kvinna erhåller ej politisk rösträtt och detta på grund av mannens dåliga egenskaper, ej på grund av sin egen verksamhet, hur förträfflig och samhälls gagnande denna än må vara. Motionärerna framhålla det inkonsekventa i, att en kvinna som lever i icke legaliserat äktenskap, enligt förslaget kommer att erhålla rösträtt i trots av att mannen ej fullgör sina utskylder, medan den kvinna, som lever i legaliserat äktenskap, förlorar sin rösträtt, därest mannen icke fullgör sina skattebetalningsskyldigheter.

Vidgat fält för kvinnliga läkare.

De kvinnliga läkarna ha till medicinalstyrelsen gjort en framställning om utvidgad rätt att inneha eller bestrida vissa läkarebefattningar. I sitt i dagarna avgivna utlåtande anser sig medicinalstyrelsen kunna hemställa att ogifta kvinnliga läkare må antagas till en del tjänstbefattningar, från vilka de förut varit utestängda och hemställer dessutom om åtgärder för att kvinnliga läkare, såväl gift som ogift, må få på förordnande bestrida vikariat på läkaretjänst, vilken hon icke äger rätt att inneha, dock beträffande annan tjänst än hospitals- och asyl-läkaretjänster högst för en tid av tre månader.

Till medlem av Sveriges advokatsamfund

har av dess styrelse invalts innehavaren av Kvinnliga juridiska byrån, jur. kand. Eva Andén, som är samfundets första kvinnliga ledamot.

Kvinnor i kommunens tjänst.

I Ljungby barnvårdsnämnd har invalts fröknarna Sigrid Hjälmkvist och Signe Hammar samt fru Frida Trankvist.

